

26 آگست 2019

داکتر سید عبدالله کاظم

شرحی درباره پیشنهاد متارکه در جنگ سوم افغان انگلیس

(قسمت اول)

بتاریخ 12 آگست مقاله را در وبسایت فارسی/دري بی بی سی بقلم آقای ضیاء شهریار خواندم که در یک قسمت آن نوشته بود در: «جنگ سوم افغان-انگلیس... زیر فشار بمباران هواپیماهای بریتانیا، امان الله خان مجبور به درخواست آتش بس و متارکه جنگ شد.»

در متن فوق فقط یک کلمه میتواند واقعیت موضوع را به نفع انگلیس ها تغییر دهد، آنهم اینکه درخواست آتش بس از طرف شاه امان الله غازی ارائه شد، درحالیکه اسناد تاریخی نشان میدهد که پیشنهاد متارکه نخست از طرف مقامات انگلیسی هند برتانوی صورت گرفت و شاه امان الله غازی بنابر دلایلی آن پیشنهاد را به شرط "تصدیق استقلال افغانستان" توسط انگلیسها پذیرفت و سپس با توقف جنگ در هر سه محاذ، هر دو طرف راه حل سیاسی را از طریق مذاکره و مفاهمه در پیش گرفتند که منتج به شناسائی رسمی استقلال افغانستان توسط انگلیسها گردید.

اینکه چرا شاه امان الله پیشنهاد انگلیس ها را مبنی بر متارکه بصورت فوری قبول کرد و اینکار به چه وسیله و چگونه صورت گرفت، خواستم با تقدیم یک مقاله که بتاريخ 13 آگست در پورتال وزین افغان جرمن آنلاين اقبال نشر یافت، مختصر روشنی اندازم تا از یکطرف نسل جوان افغان از واقعیت موضوع آگاه شوند و از طرف دیگر تحریف حقایق تاریخی بوسیله بی بی سی آشکار گردد. اما بتاريخ 16 آگست نظرم را یک نوشته دوست عزیز جناب محترم عبدالباری جهانی در این پورتال جلب کرد که بر ادعای وبسایت بی بی سی مبنی بر اینکه پیشنهاد متارکه از طرف اعلیحضرت امان الله خان صورت گرفته و نه از طرف انگلیسها، مهر تائید گذاشته بودند. لذا در این مقاله خواستم به استناد چند مأخذ با اعتبار، دو نامه رسمی و دو فرمان شاهی نکاتی را به تأسی از نظر قبلی خود یعنی پیشنهاد متارکه از جانب انگلیسها و قبولی آن از جانب شاه امان الله بعرض برسانم.

نخست اشاره به چند نکته در نوشته جناب محترم جهانی:

جناب جهانی صاحب در آغاز مقاله خود به دو نکته ذیل اشاره می کند و می نویسد: «زه یقین لرم چي ډاکتر صاحب محترم دا لیکنه د وطن پالني د خالص احساس په اساس کړي ده. د مضمون اصلي محتوا د دې خبري ثابتول دي چي گواکي د افغان او انگلیس په دریم جنگ کي د متارکي پیشنهاد د اعلیحضرت امان الله خان له خوا څخه نه بلکه د انگلیسانو له خوا وسو. زه گومان کوم چي د اوربند پیشنهاد چي هري خوا کړی وي هغه د دریم جنگ پر نتیجه باندي، چي د افغانستان بشپړاستقلال وو او د اعلیحضرت امان الله خان پر شخصیت باندي، چي د استقلال مین وو، کومه خاصه اغېزه نه لري.»

با جهانی صاحب موافق هستم که پیشنهاد آتش بس از هر جانب که صورت گرفته باشد، ... بر نتیجه جنگ سوم و استقلال افغانستان و شخصیت اعلیحضرت امان الله خان تأثیر خاص ندارد، و اما در مورد نکته دوم شان که گویا اینجانب از روی احساس وطن دوستی پیشنهاد متارکه را از شانه شاه

د پانو شمیره: له 1 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رایزولو مخکې په ځیر و لولئ

غازی برداشته و بر شانه انگلیس ها انداخته باشد، حقیقت ندارد؛ برعکس اینجانب در بررسی مسائل تاریخی همیشه کوشیده و تلاش کرده است تا حقایق را از ورای اسناد متعدد و معقولیت دلایل و شواهد عینی استنباط نماید، بخصوص در مورد بعضی از دوره ها و شخصیت ها که هنوز هم نوشته های تحریف شده چه بوسیله محققان خارجی و چه داخلی بر حقایق سایه افکنده است. این رسالت یک محقق غیرجانبدار شمرده میشود تا بکوشد بدون حب و بغض سیاه را از سفید جدا کند و نه آنکه قضاوت را تحت شعاع "وطنخواهی" قرار دهد.

جناب جهانی صاحب از قول "سر پیرسی سایکس" انگلیسی می نویسد: «انگلیسیانو د می پر ژلبرویشتمه د کابل پر ارگ بمباري وکړه. که څه هم چي تلفات يي ونه رسول خوخلک يي دپرسخت وارخطا کړل. خلکو تر دغه وخته پوري الوتکي له سره ليدلي نه وي او د توپکو او توپنجو دزي يي ورباندي وکړي. (سایکس دوهم جلد ص 276)

در این مورد باید گفت که بمباردمان هوایی انگلیس در ماورای ارگ کابل هیچ تلفاتی به همراه نداشت و اما در جبهه مشرقی با دگرگونی و هیجان زیاد همراه بود. انگلیس ها خودشان این بمبارد را مورد انتقاد قرار داده و آنرا به مثابه حملات هوایی جرمنی بر لندن توجیه کردند. هدف از این حملات فقط از بس وارخطائی و تحت فشار قرار دادن شاه امان الله مبنی بر انصراف از ادامه جنگ و قبول آتش بس بود.

در ادامه آقای جهانی از قول عبدالعلی ارغنداوی می افزاید: «اعلیحضرت امان الله خان د دې بمباری څخه مخکي، د می پر لسمه، په هند کي وایسرا ته لیک لېرلی وو او لیکلي يي وه چي هغه غواړي د هند سره د دوستی تړون لاسلیک کړي. (ارغنداوی ص 198) بلی! این نوشته از نظر دیپلماسی در قدم اول ابراز حسن نیت را در حل معضله یعنی شناخت استقلال کامل افغانستان معنی میدهد، چنانکه در زبان دیپلماسی آنوقت استفاده از کلمات "دوستدار" و "مشفق" برای جانبین معمول بود و اشاره به قرارداد دوستی در ادامه تصدیق استقلال افغانستان را معنی میدهد، طوریکه در جوابیه شاه امان الله غازی عنوانی ویسرای هند برتانوی لارد چلمسفورد به تکرار تذکر رفته است که بعداً به متن آن نامه توجه را مبذول میدارم و این تذکر به هیچ وجه مؤید آن نیست که گویا پیشنهاد متارکه از طرف افغانستان صورت گرفته باشد.

جهانی صاحب می نویسد: «زه ډاکټر صاحب ته په ټول احترام لیکم چي په تاریخ کي داسي چندانې نه ده پېښه سوې چي یو څوک دې هم په جنگ کي د اوربند او متارکې پیشنهاد وکړي او هم دې شرایط ورسره کښیږدي.»

این همان شیوه ای استدلال منطقی است که یک جانب از جانب دیگر نخست تقاضای برسمیت شناختن و تصدیق استقلال کامل کشور را میکند و اما طرف دیگر از ارائه جواب طفره میروود و جانب مقابل این لاجوابی را با اعلام جهاد بدرقه میدارد و وقتی در جنگ در یک محاذ پیشروی میکند و به ساحات تحت تسلط طرف دست می یابد و خطر بیشتر ساحات تحت تسلط طرف را تهدید مینماید، واضح است که طرف دیگر ناگزیر با ارائه پیشنهاد متارکه میگردد. در این وضع منطق جنگی اجازه نمیدهد که طرف در حال پیشرفت پیشنهاد آتش بس و متارکه را ارائه دارد، بلکه اینکار باید از جانب مقابل صورت گیرد؛ به عبارت دیگر طرفی که زیر فشار قرار دارد، میخواهد با پیشنهاد آتش بس راه مفاهمه را باز کند، نه طرف در حال پیشرفت. انگلیس ها (با وجود استیلای قلعه جنگی در دکه در جبهه مشرقی)، از ناحیه پیشرفت درجبهه جنوبی و از ترس شدت قیام اقوام سرحدی و سرایت آن در دیگر ساحات تحت تسلط خود درهراس بودند و می ترسیدند که مبادا ادامه وضع منجر به قیام های مردمی و قومی در آن طرف سرحد و ماورای آن در ساحات سند و پنجاب و حتی در هند شود که برای انگلیسها یک جنگ فرسایشی و دوامدار خواهد بود، لذا کوشیدند با ارائه

د پانو شمیره: له 2 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ

پیشنهاد آتش بس به این موضوع پایان دهند و حل معضله را از طریق مذاکره و مفاهمه به پیش برند تا بتوانند از یکطرف از شدت جوش و خروش مجاهدین قومی در آن جبهه تاحدی بکاهند و ازطرف دیگر بتوانند از طریق مذاکرات و شناسائی استقلال افغانستان بعضی امتیازات را بدست آورند.

جهانی صاحب در ادامه (بازهم به استناد آقای ارغنداوی) می افزاید: «مور گورو چی د هند وایسرا چیلسفورد د اعلیحضرت امان الله خان د اوربند پېشنهاد په ډېرو درنو شرایطو ومانه. هغه دا چی افغانان باید د برتانیې له سنکرونو څخه شل میله پرشا ولاړ سي؛... وایسرا د جون پر یوویستمه په خپل جوابیه مکتوب کې پر خپلو غوښتنو باندې ټینګار وکړ او د برتانیې له خاوري څخه یې د افغان پوځیانو شل میله پر شا تګ وغوښت. هغه دغه راز له امیر څخه وغوښتل چې خپلې قواوې د نوي چمن له شاوخوا څخه وروغواړي. ده په پای کې زیاته کړې وه چې تر څو پورې یو عسکر د برتانیې تر پولې په دی خوا موجود وي د سولې خبرې ممکنې نه دي او مور به د جنگ له بیرته پیل کولو څخه بله چاره ونه لرو. (ارغنداوی ص ص 201 - 202)»

در متن فوق توجیه منطقی موضوع آنست که وقتی شاه امان الله غازی پیشنهاد متارکه و توقف جنگ را به تاسی از درخواست انگلیس به شرط "تصدیق استقلال افغانستان" پذیرفت، انگلیسها جهت آمادگی برای مذاکره نخست آتش بس و بیرون کشیدن قوای افغانی را به اندازه 20 میل از جبهه مقدم شرط گذاشتند و شاه امان الله به عساکر افغان هدایت دادند تا قوای خود را به اندازه فوق به عقب بکشند و در حال آماده باش نگهدارند تا در صورت تخلف انگلیس ها از تعهد در مورد آغاز مذاکرات، آماده برای شروع دوباره جنگ باشند، چنانکه این موضوع طی دو فرمان شاه امان الله که بعداً نقل میگردند، تصریح شده است.

اینکه به قول ارغنداوی: «اعلیحضرت امان الله خان د جولای پر پنځه ویستمه په عام دربار کې د جنگ د پیل کولو پره پر جنرال صالح محمدخان، سردار عبدالرحمن خان او میرزا غلام حیدر باندې واچوله او وی ویل چې هغوی ده ته گمراه کونکي اطلاعات ورکړي وه او دی یې غولولی وو. (هغه کتاب ص ص 200 - 201)»

نمیدانم که آقای ارغنداوی این ادعا را از کدام منبع اخذ کرده است، درحالیکه شاه امان الله غازی در همان روز اول سلطنت موضوع استقلال کشور را مطرح کرد و خطاب به نماینده انگلیس در محضر گفت: «آنچه را گفتم، فهمیدی!»؛ سپس شاه موصوف باعزم بالجزم از همان روز اول برای حصول استقلال نامه به جانب انگلیس نوشت، اما جواب مطلوب را بدست نیاورد، لذا در فکر جنگ با انگلیس ها افتاد و فوری جنگ را در سه جبهه آغاز کرد. در اینصورت به گفته فوق که شاه بوسیله اطلاعات گمراه کننده ای صالح محمد خان یا سردار عبدالرحمن خان ویا میرزا غلام حیدر فریب خورده باشد، اساس منطقی ندارد، چون شاه میدانست چه باید بکند و نظرش را در همچو موضوع حیاتی و بس مهم تاریخی یکی دو شخص تغییر داده نمیتوانست. او جوان نا آگاه از مسائل نبود تا فریب یکی دو زبردست خود را بخورد.

جناب جهانی صاحب در اخیر می نویسد: «که دا پورته متون جدي ونیسو، چې د ردولو لپاره یې نور اسناد په لاس کې نه لرو، نو زما قضاوت خو وایي چې د اوربند پېشنهاد باید د افغانستان حکومت او پخپله اعلیحضرت امان الله خان کری وي.»

به هر حال قبل از آنکه در مورد فوق به بررسی موضوع و ذکر متن مآخذ، نامه های رسمی و دو فرمان شاهی در زمینه پردازم، میخواهم در مورد استفاده از مآخذ انگلیس ها این نکته را به عرض برسانم که انگلیس ها همیشه کوشیده اند تا در نوشته های خود در خصوص جنگها و شکست های خویش در افغانستان به نحوی قضایا را به نفع خود جلوه گر سازند و هیچگاه به توطئه ها و دسائیس خود در جهت سقوط سلطنت امانی اعتراف نکرده اند. متأسفانه بعضی مؤرخان افغان عین قضاوت را در مورد قیام خوست و آوردن عبدالکریم کرده اند و گفته اند که انگلیس ها در قیام خوست و

د پانوی شمیره: له 3 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

آوردن عبدالکریم نقش نداشته و هیچ سندی در دست نیست که این موضوع را ثابت سازد. مسلم است که هیچ کشوری نمیخواهد برای ثبوت فعالیت های توطئه آمیز خود سند ارائه کند، اما فقدان همچو اسناد معنی آنرا ندارد که از حقایق عینی و مشهود انکار کرد. به همین ترتیب اگر مؤرخان انگلیس به نفع موقف کشور خویش در ابراز نظر میدانند و حقایق را به نحوی دیگر بیان میدارند، نباید به گفته های آنها بسیار اعتماد کرد، بلکه در صحت و سقم آن باید بیشتر تحقیق نمود و نظریات مختلف را در کنار هم گذاشت و آنچه را که با دلایل و اسناد و نیز شواهد و منطق بیشتر موجه به نظر می آید، به آن استناد ورزید.

بررسی موضوع در مآخذ دیگر:

1 - مطالب مهم و مستند در باره اینکه چگونه پیشنهاد متارکه از طرف انگلیسها به وسیله سردار عبدالرحمن خان (یکی از مشروطه خواهان اول و شخص مورد اعتماد شاه امان الله خان) ارائه گردیده بود، در کتاب "دست نویس عبدالحکیم خان وهاب پسر عبدالوهاب خان امین المکاتیب"، وضاحت می یابد که متن آنرا در مقاله قبلی نیز درج نموده ام و به دلیل اهمیت آن اکنون بار دیگر آنرا تقدیم میدارم:

نویسنده کتاب فوق می نگارد: «عبدالرحمن خان در بدو سلطنت امیر امان الله خان (1298 شمسی) به حیث ناظر معارف به وزارت معارف مملکت مقرر شدند، اما بنابر ایجاب سیاست از وظیفه لزوماً بعهدہ سفارت روانه هند برطانوی گردیدند که این ایام پیشتر از اعلان استقلال افغانستان و آمادگی جهاد با انگلیس بود... منظور سفارت هم مذاکرات و تماس دیپلماسی با برطانیه بوده است، چنانچه بمجرد اعلان استقلال افغانستان در فروری 1919 و سوقیات کابل در اپریل سال مذکور به استقامت سرحدات هند با آنکه هنوز اعلان حرب نشده بود، سفرای دولتین در دهلی سردار عبدالرحمن خان و در کابل حافظ سیف الله خان مقیم بودند. وقتیکه جنگ در محاذ خیبر شروع شد و بعد از آن قطع مناسبات دولتین اعلان گردید، دولت انگلیس از دهلی سفیر افغانستان سردار عبدالرحمن خان را با عائله اش تحت الحفظ در پایگاه نظامی خود که در "دکه" اشغال کرده بودند، آورد و پیش رفتن نگذاشت. از جانبی هم دولت انگلیس تمام اوراق و اشیای سفارت افغانستان را در دهلی و همچنین اوراق و اسناد نمایندگی افغانستان در پشاور را ضبط کرد. چون دولت انگلیس در طی جنگ محاذات متعدد در سراسر خطوط سرحد با افغانستان خطر جنگ را احساس و عواقب نامطلوب آنرا در مورد هندوستان درک نمود، ناچار مایل به صلح و تصدیق استقلال افغانستان گردید و راه مذاکره را توسط قوماندانان خود در دکه با سفیر نظربند افغانستان سردار عبدالرحمن خان باز کرد.»

نویسنده کتاب علاوه میکند: «انگلیسها در دکه با سردار موصوف به مذاکره پرداختند و او را حامل پیامی ساختند تا به کابل رفته و با شاه امان الله خان درباره صحبت نماید. سردار عبدالرحمن خان بغرض اطلاع مذاکرات و تمایلات انگلیسها راجع به صلح روانه کابل شد و [انگلیسها] غلام احمد خان پسر شائرا در پایگاه عسکری دکه تحت حفاظت نگهداشتند... سردار خسته و افسرده بسلامت وارد کابل گردید و با امیر امان الله خان که او هم بشدت از جانب سردار عبدالرحمن خان و جریان مذاکرات شان نا آرام و در انتظار بود، در تماس شد. امیر امان الله خان از مساعی صادقانه و وطن خواهانه سردار عبدالرحمن خان اظهار خوشی و تشکر نموده، بعد از تعاطی افکار بقبول متارکه انگلیس با شرایط تصدیق استقلال، هدف حکومت افغانستان را برای عبدالرحمن خان حالی و

رخصت فرمود. سردار عبدالرحمن خان واپس در دکه نزد انگلیسها آمده موافقت امیر را به آنها ابلاغ و متارکه بتاریخ سوم جون 1919 اعلان شد و سردار عبدالرحمن خان با پسر و همراهان خود پس از هفده روز در دکه بکابل برگشت. «(صالحه وهاب واصل: "کتاب دست نویس عبدالحکیم خان پسر امین المکاتیب"، قسمت پنجم، منتشره پورتال افغان جرمن آنلاین، 14 نوامبر 2014، صفحه 18)

{مختصر در باره نویسنده کتاب: عبدالحکیم وهاب مستوفی مزار شریف و بلخ، پسر سردار عبدالوهاب خان امین المکاتیب است. سردار عبدالوهاب خان پسر سردار میر افضل خان و نوه ای سردار پردلخان کندهاری میباشد. سردار عبدالوهاب خان مجاهد جنگ میوند بوده در جوانی در زمان حکومت هرات با سردار ایوب خان، همکار بود. دو پسر سردار عبدالوهاب خان، سردار حبیب الله و سردار عبدالرحمن از جمله مشروطه خواهان اول و دوستان بسیار نزدیک شهزاده امان الله خان بودند که در زمان سلطنت شاه امان الله این دو برادر از جمله معتمدان شاه محسوب می شدند، چنانچه سردار عبدالرحمن خان در کابینه اول او برای مدت کوتاه به حیث ناظر [وزیر] معارف عز تقرر حاصل کرد و متعاقباً به حیث نماینده سیاسی افغانستان در هند برتانوی مقرر شد و سردار حبیب الله خان به حیث معاون در وزارت خارجه بکار گماشته شد. - کاظم}

2 - داکتر عبدالرحمن زمانی در کتاب مستند و مشهور خود "بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس" در فصل سوم عنوانی دارد "متارکه و سیاست تطمیع و تهدید انگلیس" و درباره متارکه و تقاضای آتش بس می نویسد: «انگلیس ها اول تصور نمیکردند که افغانها راه جنگ را در پیش گیرند، و بعداً هم برای اینکه ضعف خود را بپوشانند، بیشرمانه کوشیدند دست آوردهای مبارزات آزادیبخش افغانها را نا چیز جلوه داده ادعا کنند که گویا افغان در این جنگ شکست خورده و پیشنهاد متارکه توسط غازی امان الله خان صورت گرفته است... اما اسناد و شواهد نشان میدهد که تقاضای آتش بس، ختم جنگ و مذاکرات صلح، اول توسط انگلیس ها پیشنهاد شده است.»

داکتر زمانی در این رابطه یک پراگراف کوتاه از افغانستان شناس فقید لودویک آدمک را اقتباس میدارد که نوشته است: «حکومت هند به نماینده افغان اجازه داد تا به کابل رفته امان الله را به ختم فعالیت های خصومت آمیز وادار سازد. امان الله موافقه نموده، و در نتیجه آتش بس زمینه مذاکرات طولانی و هیجانی در راولپندی، مسیور (منصوری) و کابل فراهم شد که به مصالحه و تأسیس مناسبات عادی همسایگی انجامید.» (آدامک، لودویک: "دکشتری جنگها، انقلابها و شورشهای افغان"، (به انگلیسی)، لندن، 1996، صفحه 233)

داکتر زمانی می نویسد: «اسناد محرمانه استخبارات انگلیس نشان میدهد که پیشنهاد متارکه توسط غازی امان الله خان نه، بلکه خود انگلیس ها صورت گرفته و دولت افغانستان کوشیده بود از جدی بودن این تقاضای انگلیس ها و چگونگی شرایط شان اطلاع حاصل کند. کمشنر عمومی و نماینده حکومت هند بریتانوی برای گورنر جنرال ایالت سرحدی شمال غربی بتاریخ 23 می 1919 به امرانش در شیمله نوشت که "عبدالرحمن خان نماینده افغان با پیغام حکومت هند که دیشب برایش داده شده بود، امروز صبح بطرف دکه حرکت کرد. سه نفر از مصاحبان او درین جا در قلعه (نظامی) ما در توقیف بسر میبرند، از جمله دو نفر شان تقاضا نموده اند که با من مذاکره کنند. امروز من با آنها صحبت طولانی داشتم. آنها عبارت اند از سردار حبیب الله خان، نواسه گل محمد خان محمدزی که خود را امر عمومی تلگراف افغانستان معرفی میکند، و دومی کرنیل احمد علی برادر کرنیل علی احمد و نواسه سردار محمد رفیق خان لودی میباشد. نفر سوم که من او را ندیدم، عبدالعزیز سرحدار دکه میباشد که اسمش در مکاتباتی که توسط ما کشف و قطع شده است، زیاد به نظر میرسد. حبیب الله فرمانی را از امیر برایم نشان داد که مضمون آن قرار آتیست:"

د پانو شمیره: له 5 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنيزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ

متن فرمان: «به حبیب الله خان سرپرست دفتر پست و کرنیل احمد علی خان! طوری که عبدالرحمن خان نماینده تعیین شده افغان برای حکومت هند که از آنجا برگشته است، برایم اطلاع داده است، قبل از عزیمت سکرتر (وزیر) خارجه [فان سکرتری هند برتانوی - کاظم] با او راجع به آتش بس و باز کردن دروازه های صلح مذاکره نموده است. لهذا من به شما وظیفه و صلاحیت میدهم تا در میدان جنگ به کمپ انگلیس ها رفته راجع به شرایط (مقررات) صلح با ایشان مذاکره کنید و اگر زمینه مصالحه را مساعد یافتید، موضوع را برایم اطلاع دهید. رفتن شما به کمپ آنها ضروری بوده و من برای شما صلاحیت این اقدام را میدهم. محل امضای امیر امان الله - سه شنبه 19 شعبان 1237»

[مقصد از توظیف سه نفر فوق حصول اطمینان شاه امان الله از این بوده که آنچه را سردار عبدالرحمن خان مبنی بر پیشنهاد متارکه از طرف انگلیس ها برایش ارائه شده بود، مجدداً مورد بررسی قرار دهد و مطمئن شود که انگلیس ها در این پیشنهاد جدی استند - کاظم]

داکتر زمانی در ادامه می افزاید: «از نامه فوق غازی امان الله خان و همچنان نامه احتجاجیه که بعد از بمباردمان هوایی جلال آباد و کابل به نائب السلطنه هند بریتانوی فرستاده شده و در آن از یکسو به ارسال سردار عبدالرحمن خان نماینده افغان به کابل و تأکید بر اجتناب جنگ، و از سوی دیگر به بمباردمانی که شباهت به بمباردمان لندن توسط قوای هوایی جرمنی داشت و خود انگلیسها آنرا یک حرکت شدید وحشیانه تقبیح کرده بودند، اشاره شده بود. هویدا است که انگلیس ها با آنکه پیشنهاد متارکه و اعاده صلح را نمودند، نه تنها به زور آزمائی شان ادامه دادند، بلکه بر علاوه حملات هوایی شبکه های استخباراتی و گروه های استخدای اش را فعال ساخته در بین مردم به تبلیغات وسیع ضد امانی پرداخته، از یکطرف آوازه های قبل از وقت قبولی متارکه توسط غازی امان الله خان را پخش نمودند و از طرف دیگر کوشیدند او را مسئول اصلی جنگ و یگانه عامل کشته شدن افغانها قلمداد نمایند.» (زمانی، داکتر عبدالرحمن: "بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس"، 1391 ش - 2013 م، مؤسسه انتشارات مسکا، افغانستان، صفحات 131 تا 134 با استفاده از "اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره پی 1433 آر، مورخ 23 می 1919، P285، 10/819 L/P & S")

3 - جرنیل یارمحمد خان وزیری که یکی از مجاهدان مشهور در جبهه جنوبی بود و در ردیف بزرگان قوم وزیر در جنگ علیه انگلیس ها اشتراک داشت، اخیراً انتشار کتاب خاطرات او به حیث یک سند تاریخی دارای اهمیت خاص میباشد. در این کتاب ضمن ابراز مطالب بسیار مهم در جریان جنگ استقلال در جبهه جنوبی و نیز در باره چگونگی رسیدن سپهسالار محمد نادر خان پس از دوره سقاوی و اعلام پادشاهی او در کابل، یکی هم موضوع پیشنهاد انگلیسها برای متارکه و قبولی فوری آن از طرف شاه امان الله غازی است که اینک متن مربوطه را از پشتو به دری ترجمه و خدمت تقدیم میدارم:

جرنیل وزیری می نویسد: «وقتیکه قوای فرنگی و گورکه به وزیرستان، کندر، روب و گومل از طرف مجاهدین ما شکست خوردند، آنها قوای باقیمانده خود را در دیره غازی خان، دیره اسماعیل خان و از طریق سند به عقب کشیدند و در همین وقت جنرالان و کرنیلان فرنگی به این فکر شدند که هرگاه مجاهدین افغان به جنگ دوام دهند، امکان زیاد موجود است که در صورت دوام جنگ مجاهدین افغان، سند و پنجاب نیز آرام نمی مانند و باز هم به تحریک آنها برای تمام هندوستان و بنگال خطر پیش میشود، آنوقت در سند و پنجاب نیز جهاد مردمی در برابر فرنگی ها برای استقلال به راه می افتد و مردم در سند و پنجاب و هندوستان به کوچه ها و بازارها می برآیند و در برابر فرنگی ها به مظاهره می پردازند.»

د پانوی شمیره: له 6 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی د لیکنیزی ښی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکې په څیر و لولئ

جرنیل وزیر می افزاید: «ما مجاهدین این تعهد را کرده بودیم و آن نیت و اراده ما بود که فرنگی ها را از تمام هندوستان و بنگال بیرون کنیم. این عزم و اراده ما مجاهدین نیز بود که قوای زیاد فرنگی و گورکه را به کندر، روب، کومل و وزیرستان نیست و نابود کنیم و یک تعداد آنها را از دیره غازی خان، دیره اسماعیل خان و سند به عقب برانیم.

فرنگی ها که به مکر و حيله بسیار شهرت و مهارت دارند، وقتی این حالت را دیدند که مجاهدین ما در آن جا در حال پیشرفت میباشند و جنازه شهیدان در برابر شان قرار داشت، فوراً بهتر و لازم دانستند که از حکومت افغانستان تقاضای متارکه جنگ و آتش بس را نمایند و وقتی دیدند که خون مجاهدین به جوش آمده است، با ارائه پیشنهاد متارکه به حکومت افغانستان، خواستند تا جوش و خروش مجاهدین را خاموش سازند.»

جرنیل وزیر از قبولی فوری متارکه از طرف شاه امان الله غازی ناراضی است و در ادامه می نویسد: «با افسوس که اراکین بی خبر حکومت افغانستان که اداره مملکت را در دست داشتند، بسیار زود فریب و مکر فرنگی ها را خورده و به تقاضا و پیشنهاد فرنگی ها متارکه و آتش بس را، بدون آنکه با سران قومی سلا و مشوره نمایند و یا بدون آنکه روحیه مردم شجاع خود را در جهاد و مجاهدین در برابر فرنگی ها ببینند، بطور عاجل به صدای آنها لبیک گفتند و این اولین نشانه ای بود که بعداً حکومت افغانستان و فرنگی ها با نشست و برخاست با فرنگی ها آزادی یک قسمت افغانستان بزرگ را به رسمیت شناختند و قسمت دیگر آنرا در تصرف خود نگهداشتند. بعد از جنگ استقلال [که دو هفته دوام کرد] سرنوشت ما آن شد که پدرکلان اعلیحضرت امان الله خان با نماینده فرنگی ها - دیورند تعیین کرده بود و یک بار دیگر با وجود ریختاندن خونها باز هم دست بسته به دشمنان سپرده شدیم.» (خاطرات جرنیل یار محمد خان وزیر: "د افغانستان د خپلواکي او نجات تاریخ"، مهتم: فدا محمد نومیر، پشاور، 1379، صفحه 97 - 98)

[این شکایت جرنیل وزیر به حیث یک سرکرده قوم وزیر آنطرف سرحد بجا است، اما هدف اصلی و اساسی شاه امان الله غازی از اعلام جهاد در قدم اول استرداد استقلال کامل افغانستان بود، نه آنکه برای آزادی ساحات ماورای سرحد که زیر سلطه انگلیس ها قرار داشت، اقدام کند و بدانوسیله خود را در یک جنگ فرسایشی و دوامدار با انگلیسها قرار دهد. شاه امان الله آرزو نداشت که پای روسیه شوروی را به حمایت از خود علیه انگلیس ها در میان بکشد، بلکه میخواست با حفظ دوستی با انگلیس و روسیه بلشویک بیطرفی عنعنوی افغانستان را با حفظ استقلال و توسعه روابط با کشورهای جهان در پرتو صلح و ثبات حفظ کند. شرح مزید در قبول متارکه در مقاله قبلی دیده شود - کاظم]

(ادامه دارد)